Utlåtande GrUU 4/2018 rd– RP 190/2017 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av rättegångsbalken (RP 190/2017 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- lagstiftningsråd Maarit Leppänen, justitieministeriet
- professor Olli Mäenpää
- professor Tuomas Ojanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att rättegångsbalken ska ändras. Ändringarna gäller främst behandlingen av summariska tvistemål.

Lagen avses träda i kraft samtidigt med den lagstiftning som gäller en reform av tingsrättsnätverket från och med 2019 eller så snart som möjligt efter att den lagstiftningen har trätt i kraft.

I motiveringen till lagstiftningsordning granskas lagförslaget med avseende på bestämmelserna om jämlikhet, språkliga rättigheter och rättssäkerhet i grundlagen. Regeringen anser att propositionen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av förslagen till ändringar i bestämmelserna som gäller anhängiggörande av ett summariskt tvistemål har regeringen dock ansett det önskvärt att propositionen granskas av riksdagens grundlagsutskott.

Klart
5.1

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Förslagets syften

Propositionens förslag till ändringar av behandlingen och delgivningen av summariska tvistemål är betydelsefulla med avseende på 21 § i grundlagen. Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning ska tryggas genom lag.

Propositionens syfte är att effektivisera behandlingen av summariska tvistemål i tingsrätterna. Förfarandet ska enligt propositionen så bra som möjligt garantera korrekta avgöranden och att gäldenärens rättsskydd tillgodoses. Målet är att främja behandlingens effektivitet samt rättskipningens kvalitet och rättssäkerhet.

Dessa syftemål och förslagets förväntade konsekvenser anknyter till tryggandet av de grundläggande fri- och rättigheterna enligt grundlagens 21 §. Grundlagsutskottet har påpekat att de grundläggande rättigheterna att få en rättvis rättegång och att få en sak behandlad utan dröjsmål är viktiga hörnstenar i rättsstaten (GrUU 14/2016 rd och GrUU 29/2014 rd).

Stämningsansökans form

I 3 a §, som föreslås bli fogad till 5 kap. i rättegångsbalken, sägs att en juridisk person, en näringsidkare, en fysisk person som yrkesmässigt bedriver indrivningsverksamhet samt ett rättegångsombud och ett rättegångsbiträde ska lämna in stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrätten i elektronisk form via ett informationssystem eller e-tjänsten. En stämningsansökan som har lämnats in på något annat sätt ska avvisas. En stämningsansökan ska dock inte avvisas, om ansökan på grund av yrkandet eller grunderna för yrkandet inte kan utformas på det sätt som informationssystemet eller e-tjänsten förutsätter.

Förslaget till bestämmelse granskas i propositionens motivering till lagstiftningsordning dels med avseende på 21 § i grundlagen, dels också med avseende på jämlikheten enligt 6 § i grundlagen. Den föreslagna skyldigheten att göra en elektroniskt stämningsansökan kan enligt grundlagsutskottets mening anses vara ett ordinärt och godtagbart processuellt krav. Grundlagsutskottet anser inte att den föreslagna regleringen är problematisk med avseende på de nämnda bestämmelserna i grundlagen (se även GrUU 35/2010 rd).

Språkliga rättigheter

Lagförslaget granskas i propositionens motivering till lagstiftningsordning också med avseende på de språkliga rättigheterna som är tryggade enligt 17 § i grundlagen. Enligt förordningsutkastet i propositionen ska summariska tvistemål i tvåspråkiga kommuner behandlas i tvåspråkiga tingsrätter.

Enligt grundlagens 17 § 2 mom. ska vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas genom lag. I samma moment sägs det att det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.

Till de samhälleliga behoven enligt grundlagens 17 § 2 mom. är det utan tvekan befogat att hänföra också tillgången till rättsskydd och en hög kvalitet på rättskipningen, som även de är skyddade som grundläggande rättigheter. Grundlagsutskottet har fäst vikt vid den aspekt som betonades i samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna att språken behandlas jämlikt i formellt hänseende och att också den faktiska jämlikheten mellan den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningen tryggas bl.a. i fråga om ordnandet av samhälleliga tjänster (GrUU 12/2017 rd, s. 3, RP 309/1993 rd, s. 69).

Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har i samband med omstruktureringen av tingsrätterna fäst uppmärksamhet också vid konsekvenserna med avseende på samernas språkliga rättigheter (GrUU 12/2017 rd).

I propositionen (s. 36—38) redogörs bland annat för ett remissvar som gäller tillgodoseende av språkliga rättigheter och hur det har beaktats. Grundlagsutskottet noterar som en positiv aspekt med tanke på principerna för god lagberedning att den kritik som under beredningen framförts i fråga om förenligheten med grundlagen har vägts in i den fortsatta beredningen och finslipningen av propositionen (se också GrUU 37/2017 rd).

Konsekvenser av bestämmelserna samt uppföljning

Grundlagsutskottet har i samband med omstruktureringen av tingsrätterna (GrUU 12/2017 rd) upprepat som sin ståndpunkt att de sammantagna effekterna av ändringar som hänför sig till skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna och andra planerade reformer inte får vara oskäliga (se t.ex. GrUU 43/2016 rd, GrUU 33/2016 rd, GrUU 19/2016 rd). Om reformer som gäller en och samma fråga genomförs som separata lagstiftningsprojekt, kan det innebära att utskottet tvingas bedöma en proposition utifrån bristfällig information och då inte kan väga in eventuella kumulativa effekter av de separata förslagen (se GrUU 43/2016 rd, GrUU 60/2014 rd).

Grundlagsutskottet ansåg då att det är skäl att noga följa vilka faktiska konsekvenser ändringen av tingsrättsnätverket och reformen av behandlingen av summariska ärenden har och vid behov åtgärda eventuella problem (GrUU 12/2017 rd). I samband med godkännandet av omstruktureringen av tingsrätterna (RP 270/2016 rd; RSv 126/2017 rd) godkände riksdagen ett uttalande där riksdagen förutsätter att regeringen bevakar effekterna av omstruktureringen av tingsrätterna och den eventuella reformen av behandlingen av summariska tvistemål med särskilt fokus på den regionala tillgången till rättssäkerhet, fullföljandet av de språkliga rättigheterna, de ekonomiska konsekvenserna och utbudet av juridiska tjänster samt att regeringen lämnar lagutskottet en utredning i de här frågorna senast 2022.

Grundlagsutskottet anser att bevakningen enligt uttalandet är viktig och betonar också vikten av att korrigera problem som eventuellt observeras.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 14.3.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent
medlem Maria Guzenina sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä blå
medlem Mia Laiho saml
medlem Markus Lohi cent
medlem Juha Rehula cent
medlem Wille Rydman saml
medlem Ville Skinnari sd
medlem Matti Torvinen blå
ersättare Mats Löfström sv.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.